

ПСИХОЛОГІЯ / ПСИХОЛОГИЯ

УДК 159.923.3

Римма Кириченко, Діана Зозуля, Яна Федоренко
(Київ, Україна)

ЛІДЕРСЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто психологічні особливості лідерських якостей керівника, вивчаючи їх вплив на ефективність управлінської діяльності та формування успішного лідерського стилю. Проаналізовано психологічні особливості лідерських якостей керівника, підкреслюючи важливість емоційної інтелігентності, впевненості у собі, навичок комунікації та здатності швидко приймати рішення як ключових елементів успішного лідерства в сучасному бізнес-середовищі.

Ключові слова: лідерські якості, психологічні аспекти керівництва, психологічні особливості лідера, керівництво, ефективність управління, особистісні риси керівника, формування лідерського потенціалу, успішне управління.

The article explores the psychological characteristics of leadership qualities in a manager, examining their impact on the effectiveness of managerial activities and the development of a successful leadership style. It analyzes the psychological aspects of leadership qualities, emphasizing the significance of emotional intelligence, self-confidence, communication skills, and the ability to make decisions quickly as key elements of successful leadership in the contemporary business environment.

Key words: leadership qualities, psychological aspects of leadership, psychological traits of a leader, leadership, management effectiveness, personal traits of a manager, development of leadership potential, successful management through leadership psychology.

Володіння лідерськими якостями для керівника на сучасному етапі розвитку управління є надзвичайно важливим. Сучасне підприємництво стикається зі складністю завдань, конкурентним тиском та постійними змінами. У цьому контексті важливою стає роль керівника, який може ефективно спрямовувати команду в умовах невизначеності.

Здатність впливати на мотивацію персоналу, ефективно комунікувати та приймати важливі рішення є критичними уміннями. Керівники, наділені лідерським потенціалом, можуть стати каталізаторами для досягнення високих результатів та стимулювати творчий підхід до вирішення завдань. Значення лідерських якостей виявляється не лише в успішному досягненні цілей організації, а також у власному особистісному та професійному розвитку самого керівника. Лідерство сприяє розширенню комунікативних навичок, розвитку стратегічного мислення та здатності вирішувати проблеми на шляху досягнення цілей. У цілому, лідерські якості формують позитивний етичний клімат у колективі та сприяють створенню стабільного та ефективного управлінського середовища.

Часто тлумачення лідерства використовується для позначення процесу організації та керівництва певною групою. [4]

Лідерство можна визначити як здатність впливати на інших заради досягнення певної мети. Лідер веде колектив чи групу людей до визначеної мети, а його роль тісно пов'язана з використанням мотивації та впливом на інших. Лідер виступає прихильником ідеї «створити світ, до якого хочуть належати люди», виражаючи це через комунікацію, взаємодію та керівництвом всередині організації чи групи. Ефективні лідери впроваджують нову організаційну культуру та підтримують нововведення. Лідерство є процесом організації соціальної групи та управління нею, спрямованим на досягнення групової мети в оптимальний термін і з оптимальним ефектом. Лідер виступає особою, яка спонтанно висувається на роль неофіційного керівника для організації спільної діяльності людей з

метою найшвидшого та успішного досягнення спільної мети. Синтетична теорія лідерства розглядає лідерство як процес організації міжособистісних відносин у групі, а лідера визначає як суб'єкта управління цим процесом. Це підкреслює, що лідерство – це функція групи, і вивчення його повинно враховувати цілі та завдання групи, структуру особистості лідера та тривалість існування групи.

У сучасній науковій літературі визначаються дві протилежні точки зору на проблему лідерських якостей. За першою, висловлюється твердження про те, що особа народжується лідером, і навчання чи виховання не мають значення у цьому контексті. Інша позиція полягає в тому, що лідерські якості можуть розвиватися, хоча для цього важливі природжені властивості. [6]

Розгляд професійних, інтелектуальних, психологічних та соціальних якостей особистості керівника, є одним із найважливіших питань у психології управління. Ці якості представляють собою стійкі та визначальні характеристики, які суттєво впливають на управлінську діяльність. З психологічної точки зору, вони залежать від особистості, її характеру, структури, спрямованості, досвіду та здібностей, а також від умов праці. Ці феномени є складними і багатогранними, а конкретні прояви їх залежать від структури особистості та впливу багатьох чинників. [7] Давайте проаналізуємо основні лідерські якості, які визначають різні дослідники.

Ці якості включають в себе вміння переконати, готовність до надання допомоги, впевненість у власних силах та здатність знаходити ефективний підхід. Емоційне лідерство тісно пов'язане з справедливістю у відносинах з іншими, готовністю допомагати та товариськістю. [3] Також варто відзначити лідерські якості, такі як авторитетність, активність, вимогливість, витривалість, ініціативність, інтелект, компетентність, комунікативність, креативність, критичність, надійність, наполегливість, незалежність, оптимізм та інші. [4]

При аналізі лідерства з точки зору психології управління, І. Чередниченко та І. Тельних зазначають, що важливим фактором успіху у діяльності лідера є його суттєві особистісні риси. Ці риси включають уявлення про себе, потреби та мотиви, які впливають на поведінку, систему ключових переконань, стиль прийняття рішень, характер взаємовідносин та стійкість до стресу. [2]

На основі результатів анкетування, яке провів Я. Моргун можна виділити основні риси, що входять до психологічного портрету сучасного керівника. До таких рис відносяться: ініціативність, цілеспрямованість, реалістичність, комунікабельність, тактовність. [5]

Емоційний інтелект тісно пов'язаний з лідерством, оскільки він є ключовою психологічною особливістю, яка відрізняє виняткових лідерів. Емоційний інтелект означає здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емоціями інших людей. Керівники з високим емоційним інтелектом вміють співпереживати членам своєї команди, встановлювати взаєморозуміння та ефективно вирішувати конфлікти. Розвиваючи емоційний інтелект можна створити сприятливе робоче середовище, в якому панує атмосфера підтримки та співпраці, підвищуючи продуктивність і задоволеність працівників. Негативні емоції, такі як постійна злість, тривожність чи відчуття нікчемності, можуть значно впливати на продуктивність роботи колективу, відволікаючи увагу від основного завдання. Наприклад, у дослідженні Єльського університету, присвяченому впливу настрою на прийняття рішень, група, яка вирішувала важливе питання щодо розподілу щорічних грошових бонусів, проявила вищу продуктивність під впливом позитивних емоцій і помітно знизилась під дією негативних. Цікаво, що учасники групи навіть не зауважили впливу свого настрою на кінцевий результат. [1]

Лідерство в сучасному світі є не тільки актуальним, але й ключовим аспектом успіху в різних сферах діяльності. Психологічні особливості лідерських якостей керівника виявляються складним та багатогранним явищем, що визначається взаємодією ряду факторів, які охоплюють як внутрішні, так і зовнішні аспекти особистості. Однією з ключових психологічних особливостей ефективного лідера є високий рівень емоційної інтелігентності.

Здатність розпізнавати та розуміти власні емоції, а також емоції інших членів команди, дозволяє лідеру взаємодіяти з ними на емоційному рівні, що сприяє покращенню комунікації та створенню сприятливого робочого середовища. Іншою важливою характеристикою лідера є впевненість у собі та власних здібностях. Ця риса особистості сприяє прийняттю рішень та веденню команди в умовах нестабільності та невизначеності. Впевнений у собі лідер може ефективно управляти стресом та зберігати холоднокровність у критичних ситуаціях, що є ключовим для успішного лідерства.

Однак на шляху до лідерства також часто зустрічаються виклики, пов'язані з управлінням конфліктами та прийняттям важливих рішень. Психологічні якості лідера включають у себе розвинуті навички комунікації та вміння конструктивно вирішувати конфлікти в колективі. Здатність адаптуватися до різноманітних ситуацій та швидко приймати важливі рішення є важливою особливістю, яка визначає успіх лідера в сучасному бізнесі та управлінні. Крім того, ефективний лідер має розвинуті навички мотивації та інспірації команди. Він може створити віртуозний баланс між постановкою чітких цілей та сприянням розвитку та самореалізації кожного члена колективу. Здатність лідера створювати внутрішню мотивацію у команді є важливим фактором, що визначає ефективність та продуктивність колективу.

Отже, психологічні особливості лідерських якостей керівника визначаються комплексом різних аспектів особистості, від емоційної стабільності та впевненості у собі до навичок комунікації та управління конфліктами. Ефективний лідер повинен поєднувати ці риси, щоб забезпечити успішність свого керівництва та досягнення поставлених цілей у сучасному конкурентному середовищі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гоулман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера / пер. з англ. В. Глінка. 3-тє вид. Київ: Наш Формат, 2021. 288 с.
2. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів: моногр. / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О. М. Вінниця: Віндрук, 2014. 184 с.
3. Маковський О. К. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів: дис... канд. пед. наук: 20.02.02. Хмельницький, 2002. 191 с.
4. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2009. 20 с.
5. Моргун Я. І. Гендерні стереотипи в структурі психологічного портрета лідера. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. Вип. 8. С. 710-718.
6. Психологічне забезпечення розвитку лідерських якостей майбутніх офіцерів: Методичний посібник / Н. А. Агаєв та ін. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2014. 209 с.
7. Прищак М. Д., Лесько О. Й. Психологія управління в організації: навчальний посібник 2-ге вид., перероб. і доп. Вінниця, 2016. 150 с.